

Günümüzde müze olarak kullanılan Arslan Paşa Camii ve içinden bir görünüş

rekçesiyle suçlayarak sürdürdüler. Geride çok sayıda cami harabesi ve yıkılmış köy kaldı. 1970'lerde bu bölge büyük oranda yerleşim dışıydı. II. Dünya Savaşı'nda Yanya'nın Alman işgali süresince Yahudi azınlık yok edildi. 1951'de Yanya'nın nüfusu 32.315 idi. Bunların binlercesi Yanya civarındaki, 1945-1949 Yunan iç savaşında General Papagos'un ordusu tarafından yıkılan dağ köylerinin ahalisiydi.

1960'tan sonra şehir hızla büydü, kısmen modernleştirildi. 2007'de 70.000 kişilik nüfusu ile Yanya, Kuzeybatı Yunanistan'ın en büyük merkezi haline geldi. Ortodoks başpiskoposluğu ve Yunan ordusunun bölge komutanlığı buradadır. Yüz-yıllar boyunca Yanya gümüş tel işlemeciliğle tanınmıştır. Fakat günümüzdeki canlılığı herhangi bir ekonomik etkinlikten değil tamamen tarihî geçmişinden ve idarî fonksiyonundan kaynaklanır. Etnoloji ve arkeoloji müzelerinin bulunduğu şehirde Osmanlı dönemiinden kalma ana tarihî eserler iyi korunmuştur. 2008'de Hacı Mehmed Paşa Camii'ni kuşatan dükkanlar yıktırılmış ve eserin restorasyonuna başlanmıştır. Bu caminin dışında Arslan Paşa ve kaledeki Fethiye camileri, minaresi bulunmasa da Tepedelenli Ali Paşa'nın oğluna ait Veli Bey Medresesi ve Camii, harap bir halde hâlâ ayaktadır.

Yanya bazı Osmanlı şair ve âlimlerinin doğduğu yerdir: XVI. yüzyılın en önemli Halvetî şeyhlerinin hayatını yazar (*Menâkıb-i Şerîf ve Tarîkatnâme*, İstanbul 1290)

Halvetî / Sünbülli şeyhi Yûsuf Sinan Sünbülli Efendi (ö. 989/1581); Arapça, Farsça, Türkçe, Yunanca ve Latince yazan, İbn Sînâ ve Aristo'nun eserlerini tercüme eden Yanyalı Esad Efendi (ö. 1143/1731), Şair Üsküdarlı Sâfi (ö. 1901), Nakşî tarikatının en önemli liderlerinden Şeyh Yûsuf Yanlavî (ö. 1902), Arapça, Türkçe ve Yunanca yazan, bir Yunanca-Türkçe sözlüğü ve gramerini tamamlayan Reffî Efendi Yanlavî (ö. 1902), hukukçu ve devlet adamı Sava Paşa ve Ali Kemalî Aksüt. Ali Emîrî, Yanya'daki Osmanlı şairleri üzerine bir tezkere yazmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

H. Holland, *Travels in the Ionian Isles, Albania, Thessaly, Macedonia &c. during the Year 1812 and 1813*, London 1815, s. 134-135; F. C. H. L. Pouqueville, *Travels in Southern Epirus, Acarnania, Aetolia, Attica and Peloponnesus or Morea in the Years 1814-1816*, London 1822, V, tür.yer.; J. Hütz, *Beschreibung der europäischen Türkei*, München 1828, s. 283-284; W. M. Leake, *Travels in Northern Greece*, London 1835, IV, 562-567; F. Miklosich – J. Müller, *Acta et Diplomata graeca medii aevi*, Wien 1875, III, 282-283; G. Weigand, *Die Aromunen*, Leipzig 1895, s. 154-155; Guy de Chantepreure, *La ville assiégée: Jajina-October 1912 – Mars 1913*, Paris 1913; S. Cirac Estopañán, *Bizancio y España: el legado de la basílica María y de los despotas Thoman y Esaú de Ioannina*, Barcelona 1943, I; L. Vranousis, *Chronika tis Meseonikis kai Tourkokratomenis Ipiru, Ioannina* 1962; a.mlf., *Istoriká kai topographiká tou mesaionikou kástrou ton Ioanninon*, Ioánnina 1968, s. 37-39; *Cronaca dei Tocco di Cefalonia* (ed. G. Schirò), Roma 1975; *Historia e Popullit Shqiptar* (ed. Selim İslami – K. Frashëri), Prishtinë 1979, I, 416-417; Ayverdi, *Aurupa'da Osmanlı Mimâri Eserleri IV*, s. 293-

297; Hamdi Ertuna, *Balkan Harbi'nde Yanya Savunması ve Esat Paşa*, Ankara 1984; D. M. Nicol, *The Despotate of Epirus, 1267-1479*, Cambridge 1984; K. Fotopoulos, *Ta Giannina oi mahalades to sokákia kai ta toponímia tous me tis istorikis kai laographikis paradóseis kai anékdota*, Athens 1986; J. V. A. Fine, *The Late Medieval Balkans*, Ann Arbor 1987, s. 350-357, 543-554; V. Krapsitis, *Istoria ton Ioanninon TH' aiónias méhri 1913*, Athens 1988; S. Lauffer, *Griechenland, Lexikon der historischen Städte*, München 1989, s. 285-287; C. Imber, *The Ottoman Empire: 1300-1481*, İstanbul 1990, s. 33, 111-113; G. G. Kanetákis, *To Kastro: Symvoulí stin poleodomiki istoría ton Ioanninon*, Athens 1994; J. Strauß, "Das Vilayet Janina 1881-1912-Wirtschaft und Gesellschaft in einer geretteten Provinz", *Türkische Wirtschafts- und Sozialgeschichte: 1071 bis 1920* (ed. H. G. Maier – R. Motika), Wiesbaden 1995, s. 297-313; a.mlf., "Graeco-turcica: die Muslime in Griechenland und ihr Beitrag zur osmanischen Kultur", *Die Kultur Griechenlands in Mittelalter und Neuzeit*, Göttingen 1996, s. 325-351; S. I. Dakari, *To Nisi ton Ioanninon*, Athens 1996; D. Konstantios, *The Kastro of Ioanna*, Athens 1997; P. Kotzageorgis, "Oi Turkogianinotes", *To Islam sta Balkanía*, Athens 1997, s. 77-87; K. E. Fleming, *The Muslim Bonaparte: Diplomacy and Orientalism in Ali Pasha's Greece*, Princeton 1999; M. Kokolakis, *To Isteri Giannotiko Pasaliki, choros, dioikitisi kai plithismos stin Tourkokratoumeni Ipeiro* (1820-1913), Athina 2003; M. Kordosis, *Ta Byzantina Giannena, Kastro (poli)-Xokastro, Koinonia-dioikisi-oikonomia*, Athens 2003; E. Kanetaki, *Othonianika Loutro ston Elladiko Horo*, Athens 2004, s. 182-188; V. Pirsinellas, "Oi omologés ton Tourkogianinoton", *Ipeiroтика Chroniká*, XII, Ioannina 1937, s. 160-169; K. Tsouri, "I vyzantina ohyrosi ton Ioanninon", a.e., XXV (1983), s. 133-157; *Archeologikon Deltion*, XXXVIII (1983), s. 245-249; Melek Delilbaşı, "Selânîk ve Yanya'da Osmanlı Egemenliği'nin Kurulması", *TTK Belleten*, LI/199 (1987), s. 75-106; a.mlf., "1564 Tarihî Mufassal Yanya Livası Tahrir Defterlerine Göre Yanya Kenti ve Köyleri", *TTK Belgeler*, XVII/21 (1996), s. 1-40; G. Smyris, "Ta Mousoulmani temeni ton Ioanninon kai i poleodomia tis Othonanikis polis", *Ipeiroтика Chroniká*, XXXIV (2000), s. 9-90; Kâmüsü'l-a'lâm, VI, 4788-4791; Nazif Hoca, "Yanya", IA, XIII, 358-360; Meropi Anastassiadou, "Yanya", El² (ing.), XI, 282-283.

■ MACHIEL KIEL

YANYALI BEDREDDİN MEHMED

(ö. 1146/1733)

Osmanlı matematikçisi.

Hayati hakkında kaynaklarda bilgi yoktur. Yanyalı Esad Efendi'nin oğlu olup Bedreddin lakabı Bedrî şeklinde kaydedilir. Medrese tahsilinin ardından mülâzemetle ilmiyeye intisap ettiği anlaşılmakta (*Sicill-i Osmâni*, I, 332), 1146'da (1733) babasından üç yıl sonra vefat ettiği bilinmektedir (a.g.e., a.y.). Babası gibi akılî ilimlerle uğraşan Bedreddin Efendi daha çok matematiğle ilgilenmiştir.

YANYALI BEDREDDİN MEHMED

Eserleri. Bursali Mehmed Tâhir'in adlarını verdiği altı eserinden üçünün nüshaları bilinmektedir. 1. *Serhu ba'zî'l-makâlâtî'l-Öklîdisîyye*. Bedreddin Efendi şerhin mukaddimesinde bütün açıları üçe, daireleri yediye, yayları altıya böldüğünü, dönemine kadar çözülemeyen birçok geometri problemini çözduğunu söyler. Geometrik çizimler şerhin kenarlarında verilmiştir. Kendi konusunda önemli bir çalışma olan eserin bazı nüshaları mevcuttur (Beyazıt Devlet Ktp., nr. 9787 [müellif hatlı]; Askerî Müze, nr. 3028; Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2010). 2. *Teslisü'zzâviye ve tesbi'u'd-dâ'ire* (Dârû'l-kütübi'l-Misriyye, Mustafa Fâzıl, Riyâza, nr. 41/7, vr. 65^b-66^b). 3. *'Amelü'l-müsebbâ' ve gayrihî min zevâti'l-edlâ'i'l-keşîre fi'd-dâ'ire* (Dârû'l-kütübi'l-Misriyye, Mustafa Fâzıl, Riyâza, nr. 41/8, vr. 67^b-68^b). Gümümüze ulaşmayan diğer eserleri de sunlardır: *Reyhânetü'r-rûh fî resmi's-sâ'ât fî ma'rifeti'l-evkât, Tahrîrü'l-Menâzîri'l-Öklîdisî, Serhu Hulâsatî'l-hisâb* (Osmanlı Müellifleri, III, 257).

BİBLİYOGRAFYA :

Sicill-i Osmâni, I, 332; *Osmanlı Müellifleri*, I, 235; III, 257; Brockelmann, *GAL*, II, 424; *Suppl.*, II, 632; D. A. King, *Fihrisü'l-mâhütü'lî'l-ilmiyyetî'l-mâhfûza bi-Dârî'l-kütübi'l-Misriyye*, Kahire 1986, II, 951-952; Cevat İzgi, *Osmanlı Medreselerinde İlim*, İstanbul 1997, s. 292-293; Ramazan Şesen, *Muhtârât mine'l-mâhütü'l-'Arabiyyetî'n-nâdire fî mektebâti Türkîyâ*, İstanbul 1997, s. 733-734; Ekmekeddin İhsanoğlu v.dgr., *Osmanlı Matematik Literatürü Tarihi*, İstanbul 1999, I, 178-180.

MAHMUT KAYA

YANYALI ESAD EFENDİ

(ö. 1143/1731)

Osmanlı bilgini ve düşünürü.

Γ

di'den (veya Mustafa Efendi; bk. İzgi, I, 301; İhsanoğlu v.dgr., *Osmanlı Matematik Literatürü Tarihi*, I, 151, 175), Farsça'yı Molla Müncil'den, felsefe ve kelâm ilimlerini Akşehirlizâde İbrâhim Efendi'den okudu. Fındıklı İsmet ders aldığı hocaları arasında Tatar Abdülhalim Efendi ile Damadzâde Ahmed Efendi'nin hocası Seyyid Mustafa Efendi'yi de kaydeder.

Tahsilini tamamladıktan sonra Şeyhülislâm Ebûsaïdâde Feyzullah Efendi'den mülâzemet alan Esad Efendi (1102/1691) önce Süleyman Ağa Dârülhadisi'ne müderris oldu (1111/1699); ardından sırasıyla Defterdar Yahyâ Efendi, Ebtem, Eyüp Ferhad Paşa, Mûsile-i Sahn-i Semân, Edirnekâpi Mîhrimâh Sultan, Murad Paşa-yi Atîk medreselerinde müderrislik yaptı. Nihayet en yüksek müderrislik pâyesi olan Mûsile-i Süleymâniyye ile Eyüp Sultan Medresesi müderrisliğine tayin edildi (1133/1721). Daha sonra Galata kadılığına getirildi (1138/1726). Bu sırada kurulan matbaâda basılarak eserlerin tâsihi için teşkil edilen heyetin ve tercüme kurulunun üyeleri arasında yer aldı; ayrıca III. Ahmed'in Topkapı Sarayı'nda kurduğu kütüphanede hâfız-ı kütüb olarak vazifelendirildi. Bu arada pek çok öğrenci yetiştirdi. Bunlar arasında özellikle oğlu Bedreddin (Bedî) Mehmed Efendi, hekim Abbas Vesim Efendi, vak'anüvis Hâkim Mehmed Efendi, şair ve hattat Said Ahmed Efendi dikkat çeken isimlerdir.

Esad Efendi, Lâle Devri'nin en önemli ilim ve fikir adamlarından biridir. Eserleri, yetişirdiği öğrenciler, yaptığı görevler ve özellikle felsefe-mantık alanında Aristo'nun bazı eserlerini Grekçe'den Arapça'ya çevirip şerh etmesiyle tanınır. Bilgi ve birikimiyle ulemâ ve devlet adamlarının takdirini kazandı, devrinin âlimleri kendisine "muallim-i sâlis" unvanını verdi (felsefe tarihinde Aristo birinci, Fârâbî ikinci muallim olarak anılır). Arapça, Farsça yanında Grekçe ve Latince de bilen Esad Efendi, XVIII. yüzyılın ilk çeyreğinde Sadrazam Damad İbrâhim Paşa'nın öncülüğünde başlatılan yenileşme hareketleri çerçevesinde Grekçe'den tercüme yapan heyetin başkanlığına getirildi. Sadrazamın ve Şeyhülislâm Yenişehirli Abdullâh Efendi'nin isteği üzerine Aristo'nun bazı eserleriyle Porphyrius'un *Îsâgûcî* adlı eserini Arapça'ya çevirdi. Kaynaklarda Esad Efendi'nin Nakşibendiyye tarikatına mensup âbid ve zâhid bir kişi olduğu belirtilir. Vefatında Nakşibendiyye mensuplarına tahsis edilen

Edirnekâpi'daki Emîr Buhârî Dergâhı yakınındaki mezarlığı defnedildi.

Yanyali Esad Efendi'nin çeşitli dilleri bilmesi onu akran ve emsallerinden üstün kıtan bir özellikti. Grekçe'den Arapça'ya çeviriler yapmışsa da bunlar, XVII. yüzyılın ortalarında ölen Selânik metropoliti Ioannis Kuttinius Efendi'nin Aristo ve Porphyrius'a ait eserler üzerine yazdığı şerh ve telhislerden ibarettir. Esasen bu eserler IX. yüzyılda Arapça'ya çevrilmiş ve üzerlerinde pek çok çalışma yapılmıştır. Dolayısıyla Esad Efendi mantık ve fizik alanına yeni bir şey getirmemiştir. Ioannis Efendi, İtalya'nın Padoaehrinde tahsil gördüğü halde çok önce orada başlamış olan Rönesans'tan, yani ilim ve düşünce hayatındaki gelişmelerden habersiz görünümketidir. Aksi halde astronomi ve fizik alanındaki gelişmeler ortada iken onun Aristo fizîji üzerinde çalışmasını izah etmek güçtür. Gerçi Esad Efendi, *et-Ta'lîmî's-sâlis* adını verdiği *Fizika* tercümesinde Ioannis'in bu çalışmasından faydalandığını belirtmektedir. Ayrıca bazı ayrıntılarda kendisini eleştirdiği İbn Rüşd'e göndermeler yaparsa da bütün bunlar Osmanlı ilim an-

Yanyali Esad Efendi'nin *Hâsiye 'alâ îsbâti'l-vâcib* adlı eserinin ilk sayfası (Süleymaniye Ktp., Beşir Ağa, nr. 390)

